

DOI <https://doi.org/10.32782/2786-9156.110.2.72-82>
УДК 343.122, 343.14

Ципа С. І., аспірант кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ
(м. Кропивницький, Україна)

e-mail: urc.tov@gmail.com

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0004-7712-2484>

ДОКАЗОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПОТЕРПІЛОГО НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Статтю присвячено дослідженню доказової діяльності потерпілого на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні. У сучасному кримінальному процесі України, що посилює засади змагальності, активна позиція потерпілого у збиранні доказів є ключовою для ефективного захисту його прав і встановлення істини. Незважаючи на законодавче розширення його можливостей та підтвердження судовою практикою права ініціювати дії, спрямовані на встановлення фактичних обставин справи, на практиці реалізація цих прав часто стикається з низкою актуальних проблем.

У дослідженні проаналізовано положення Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), актуальну судову практику Верховного Суду та релевантні правові позиції Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), що формують міжнародні стандарти. Окрему увагу приділено застосуванню міжнародних рекомендацій, зокрема Протоколу Берклі, для валідації та фіксації електронних та відкритих джерел інформації, які можуть бути використані потерпілим.

Виявлені неузгодженості та недоліки чинного законодавства, що перешкоджають повноцінній реалізації процесуальних прав потерпілого на досудовому розслідуванні, лягли в основу сформульованих конкретних пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства. Ці недоліки проявляються у відсутності чітких процедур для подання та перевірки доказів, зібраних потерпілим, недостатньому забезпеченні доступу до необхідної інформації, а також у неоднозначності тлумачення окремих норм.

Запропоновані зміни покликані розширити правові можливості потерпілого в доказуванні, гарантуючи належність та допустимість зібраних ним доказів, а також суттєво підвищити ефективність захисту його прав і законних інтересів у кримінальному провадженні. Це буде досягнуто шляхом удосконалення процесуальних механізмів, що дадуть можливість потерпілому повноцінно формувати доказову базу, зменшити наявні перешкоди та забезпечити дієвий судовий захист. Реалізація запропонованих пропозицій не лише зміцнить позицію потерпілого, а й сприятиме зміцненню засад справедливості та змагальності в українському правосудді загалом.

Ключові слова: доказова діяльність, потерпілий, докази, захист прав, доказування, досудове розслідування, цифрова інформація, відкриті джерела.

Постановка проблеми. Захист прав, свобод і законних інтересів особи, зокрема потерпілого від кримінального правопорушення, є пріоритетним завданням будь-якої сучасної правової держави. У кримінальному процесуальному праві України, що ґрунтується на засадах змагальності та забезпечує активну роль учасників провадження, доказова діяльність потерпілого на стадії досудового розслідування набуває особливого значення. Можливість потерпілого збирати та подавати докази є однією з ключових гарантій реалізації його прав і законних інтересів, зокрема права на доступ до правосуддя, ефективне розслідування, встановлення істини у справі та відшкодування завданої шкоди.

Хоча чинний КПК суттєво розширив процесуальні можливості потерпілого щодо збирання та подання доказів (закріпивши це право, зокрема, у статтях 93 та 56), на практиці реалізація цих повноважень часто стикається з низкою суттєвих

проблем і викликів. Актуальне законодавство не завжди містить чіткі та вичерпні механізми для ефективного здійснення потерпілим його доказових функцій, що призводить до неоднозначності в правозастосовній діяльності та створює значні перешкоди.

Особливі труднощі виникають у контексті роботи з новими видами доказів, як-от електронні дані або інформація з відкритих джерел. Щодо них відсутні уніфіковані правила збирання, фіксації, а також їхнє процесуальне визнання та врахування, що призводить до невизначеності щодо допустимості та доказової сили таких відомостей, зібраних поза офіційними процесуальними діями органів досудового розслідування. До того ж існують колізії в законодавстві, що обмежують можливість потерпілого самостійно залучати експертів, незважаючи на визнання цього права іншими нормативними актами. Недостатня врегульованість цих питань безпосередньо впливає на повноту й об'єктивність досудового розслідування, а головне – перешкоджає повноцінному захисту прав і законних інтересів потерпілого.

З огляду на динамічний розвиток кримінального процесуального законодавства, зростаючу кількість кримінальних правопорушень, де ключову роль відіграють цифрові сліди, а також посилення уваги до міжнародних стандартів захисту прав людини (включно з практикою Європейського суду з прав людини) дослідження актуальних проблем доказової діяльності потерпілого є вкрай своєчасним і науково значущим. Виникає нагальна потреба в ідентифікації та системному аналізі наявних недоліків, а також у розробці конкретних шляхів їх подолання, що стане основою для подальшого вдосконалення чинного кримінального процесуального законодавства та підвищення ефективності правосуддя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика кримінального процесуального доказування традиційно перебуває у центрі уваги вітчизняної та міжнародної юридичної науки, складаючи один із фундаментальних інститутів кримінального процесу. Визначальний внесок у розробку засад доказування в кримінальному провадженні та визначення місця та ролі потерпілого в ньому здійснили відомі українські науковці, зокрема Р. І. Благута, В. Г. Гончаренко, С. О. Данькова, А. В. Коваленко, О. В. Ковальова, Ю. А. Комісарчук, С. А. Крушинський, Л. В. Омельчук, В. П. Петков, М. А. Погорецький, Н. І. Теплова, М. Є. Шумило. Їхні праці заклали методологічні основи розуміння сутності доказування, його стадій, класифікації доказів та визначення ролі суб'єктів, які здійснюють доказову діяльність.

Окремої уваги заслуговують дослідження, присвячені статусу потерпілого в кримінальному провадженні. З прийняттям чинного КПК 2012 року роль потерпілого у доказуванні, зокрема його право самостійно збирати та подавати докази (ст. 93 КПК), отримало нове осмислення, що зумовило появу низки сучасних наукових публікацій. У них всебічно проаналізовано його права, гарантії та місце в системі кримінального судочинства, зокрема з урахуванням посилення засад змагальності.

Останні роки також характеризуються активним вивченням проблем, пов'язаних із цифровою трансформацією суспільства та розвитком інформаційних технологій. Це, безумовно, вплинуло й на кримінальний процес, зумовивши появу праць, присвячених електронним доказам і використанню інформації з відкритих джерел. Важливі дослідження в цьому напрямі належать І. В. Басистій, Ю. Ю. Орлову, О. В. Сіренку, С. С. Чернявському.

Незважаючи на значний науковий доробок у вищезгаданих сферах, усе ще недостатньо дослідженими залишаються конкретні проблеми практичної реалізації доказової діяльності потерпілого на стадії досудового розслідування. Зокрема, відсутній

системний аналіз викликів, пов'язаних із процесуальним визнанням і врахуванням доказів, зібраних потерпілим, особливо в контексті використання сучасних цифрових технологій та інформації з відкритих джерел. Не сформовано уніфікованих підходів до подолання законодавчих прогалин, що обмежують можливості потерпілого в повноцінній участі в доказуванні й ефективному захисті своїх прав.

Зазначені нерозв'язані питання в доказовій діяльності потерпілого визначають актуальність і наукову значущість цього дослідження. Воно спрямоване на розробку конкретних пропозицій для подолання наявних прогалин з урахуванням сучасної судової практики та міжнародних стандартів.

Формулювання цілей. Метою статті є всебічний аналіз актуальних проблем правового регулювання доказування на стадії досудового розслідування, зокрема тих, що стосуються доказової діяльності потерпілого. На основі цього аналізу будуть окреслені перспективи вдосконалення положень кримінального процесуального законодавства, що сприятиме реалізації сучасного підходу, орієнтованого на захист інтересів потерпілого.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглядаючи сутність доказування в кримінальному провадженні, важливо враховувати його системний характер та мету, спрямовану на встановлення об'єктивної істини та забезпечення законних рішень. В. Г. Гончаренко підкреслює, що саме процесуальне доказування є визначальною серцевиною кримінального провадження, на основі результатів якого приймаються об'єктивно правильні та справедливі юридичні рішення [1, с. 7]. Такий підхід дає змогу повною мірою оцінити значення доказової діяльності. О. В. Ковальова вказала, що судові докази повинні бути отримані лише зі спеціальних, встановлених законом джерел, стосуватися предмета судового дослідження та підлягати перевірці [2, с. 297]. М. А. Погорецький зазначав, що перед вітчизняною кримінальною процесуальною наукою стоїть важливе завдання – розробити концепцію доказування, яка б відповідала моделі змішаного кримінального процесу України [3, с. 309]. Поряд із традиційними суб'єктами доказування, як-от слідчий та прокурор, Н. І. Тлепова аргументує, що доказування – це діяльність, яка охоплює й інших учасників кримінального процесу, що полягає у всебічному дослідженні обставин злочину для досягнення завдань судочинства [4, с. 130].

У цьому контексті потерпілий у кримінальному провадженні виступає не просто об'єктом злочину, а перетворюється на активного учасника, наділеного широким колом прав, зокрема й у сфері доказування. Сучасна судова практика чітко окреслює механізми, за допомогою яких потерпілий може реалізовувати свої права для встановлення істини, захисту своїх інтересів та притягнення винних до відповідальності. Важливо, що стаття 21 Конституції України закріплює засаду невідчужуваності та непопущності прав і свобод людини [5]. Відповідно до ч. 2 ст. 91 КПК, доказування полягає у збиранні, перевірці й оцінці доказів [6]. Збирання доказів здійснюється сторонами кримінального провадження, потерпілим і представником юридичної особи.

Принцип забезпечення доведеності вини полягає в наділенні спеціально уповноважених суб'єктів (слідчого, дізнавача, прокурора) і потерпілого комплексом повноважень щодо швидкого та повного розслідування кримінальних правопорушень шляхом збирання доказів зі встановлення всіх обставин кримінального провадження на стадії досудового розслідування. Інші суб'єкти зобов'язані сприяти та не перешкоджати цьому процесу.

Частина 3 ст. 93 КПК передбачає, що потерпілий має право збирати докази шляхом витребування й отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових і фізичних осіб речей, копій

документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок; ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій, а також вчиняти інші дії, які здатні забезпечити подання суду належних і допустимих доказів [6]. Ефективність реалізації цих прав значною мірою залежить від розуміння процесу перевірки й оцінки зібраних доказів.

Процес перевірки й оцінки доказів у кримінальному провадженні передбачає низку послідовних кроків. Спочатку суб'єкт доказування ознайомлюється з джерелом інформації та з'ясовує зміст фактичних даних, що в ньому містяться. Наступним етапом є оцінка джерела на предмет допустимості (тобто відповідності вимогам закону щодо його отримання) і аналіз самих даних на належність (чи стосуються вони справи), достовірність (чи є вони правдивими) та достатність (чи вистачає їх для прийняття рішення). Усі ці дії виконуються для ухвалення обґрунтованого процесуального рішення або вчинення необхідної процесуальної дії.

Відповідно до частини першої ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом [7]. Пунктом 1 ч. 7 ст. 56 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» передбачено, що суддя зобов'язаний справедливо, безсторонньо та своєчасно розглядати й вирішувати судові справи [8].

Оцінка доказів лежить на слідчому, прокурорі та суді, а також на потерпілому у встановлених КПК випадках (стаття 92). При цьому доведення належності та допустимості поданих доказів покладається на сторону, що їх надає [6]. Відповідно до норм ч. 3 ст. 62 Конституції України, вимог кримінального процесуального законодавства, зокрема статті 94 КПК, та усталеної практики, оцінка доказів ґрунтується на таких основних принципах: жоден доказ не має наперед встановленої сили; тлумачення сумнівів на користь обвинуваченого; оцінка кожного доказу з погляду належності, допустимості та достовірності; оцінка сукупності зібраних доказів з погляду достатності та взаємозв'язку.

Досліджуючи питання доказування, важливо враховувати вимоги кримінального процесуального закону (статті 85–87 КПК) щодо належності, допустимості та недопустимості доказів. Це фундаментальні принципи, які гарантують, що до кримінального провадження будуть долучені лише ті відомості, які є релевантними для справи, отримані відповідно до закону та можуть бути використані судом. У деяких випадках обов'язок доведення вини покладається на потерпілого (статті 340 та 338 КПК), що підкреслює важливість забезпечення ним достатнього обсягу належних, допустимих і достовірних доказів на стадії досудового розслідування.

У цьому контексті судова практика вже підтверджує широке право потерпілого ініціювати слідчі (розшукові) дії з метою всебічного, повного та неупередженого встановлення обставин кримінального правопорушення, захисту своїх прав і законних інтересів, а також забезпечення належного доказування для притягнення винних до відповідальності. Зокрема, це стосується:

- отримання тимчасового доступу до документів. Прикладами цього можуть слугувати ухвала Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 09.02.2024 у справі № 676/5176/22 [9] та ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 29.01.2024 у справі № 754/1165/24 [10];

- призначення експертиз. Підтвердженням цьому слугує ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 10.04.2024 у справі № 761/11027/24, де потерпіла успішно оскаржила постанову дізнавача про відмову в задоволенні клопотання про призначення судово-психологічної експертизи [11];

– проведення оглядів. Судова практика визнає право потерпілого вимагати проведення оглядів для фіксації важливих обставин. Наприклад, Кам'янець-Подільський міськрайонний суд Хмельницької області ухвалою від 26.09.2024 у справі № 676/6279/24 задовольнив скаргу потерпілого на бездіяльність дізнавача, зобов'язавши його розглянути клопотання про проведення огляду місця події [12];

– проведення допитів свідків. Так, Білоцерківський міськрайонний суд Київської області ухвалою від 11.09.2023 у справі № 357/8770/23 скасував постанову про закриття кримінального провадження, вказавши на необхідність розгляду клопотання потерпілого про допит свідка [13].

Особливої уваги в доказовій діяльності потерпілим заслуговує питання збирання та подання електронних доказів, оцінка яких має свої специфічні аспекти, що розширюють можливості потерпілого в захисті своїх прав у кримінальному провадженні. До таких доказів, які потерпілий може самостійно збирати, належать, наприклад, скріншоти загрозливих повідомлень, фото- або відеофіксація завданої шкоди чи обставин правопорушення, аудіозаписи розмов, що мають значення для справи, тощо.

Щодо можливості подання потерпілим під час досудового розслідування електронних доказів, у т. ч. матеріалів фотозйомки, звуко- та відеозапису, а також інших носіїв інформації, доцільно зупинитися на правових позиціях, викладених у постановках Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду: від 29 березня 2021 року у справі № 554/5090/16-к, у якій вказано про те, що ототожнення електронного доказу як засобу доказування та матеріального носія такого документа є безпідставним, оскільки характерною рисою електронного документа є відсутність жорсткої прив'язки до конкретного матеріального носія [14]; та від 25 вересня 2023 року у справі № 208/2160/18, у якій зазначено, що докази, отримані в кримінальному провадженні з грубим порушенням встановленого порядку, призводять до його несправедливості загалом, незалежно від доказової сили таких доказів і від того, чи мало їх використання вирішальне значення для засудження обвинуваченого судом. Жодна норма кримінального процесуального закону не встановлює підстав до визнання доказів недопустимими через те, що в матеріалах кримінального провадження відсутній документ або інший носій інформації, дані з якого про кримінальне правопорушення стали підґрунтям для прийняття уповноваженою особою рішення про внесення відповідних відомостей до ЄРДР [15].

Питання допустимості доказів, особливо цифрових, виходить за межі суто національних стандартів та тісно пов'язане з міжнародною судовою практикою. Зокрема, Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) оцінює допустимість доказів, враховуючи не лише їхню прийнятність за національним законодавством, а й процесуальні можливості отримання та дотримання процедур. Суд аналізує такі фактори, як спосіб здобуття, важливість, надійність і можливість оскарження доказу.

ЄСПЛ неодноразово визнавав докази недопустимими, якщо їх було здобуто з порушенням фундаментальних прав або належних процедур. Це ілюструють, зокрема, справи «Яллох проти Німеччини» (через неправомірний спосіб отримання доказів) [16], «Шенк проти Швейцарії» (де Суд, утім, не визнав порушенням використання незаконно отриманого запису, врахувавши наявність інших доказів та непричетність поліції до його здобуття) [17] та «Алахвердян проти України» (обмеження права на захисника, що призвело до застосування доктрини «плодів отруєного дерева») [18]. Ці рішення підкреслюють критичну важливість бездоганності процесу збору доказів для їх подальшої допустимості.

Доктрина «плодів отруєного дерева» (fruit of the poisonous tree) є ключовим принципом у кримінальному судочинстві, що означає недопустимість не лише первинних незаконно здобутих доказів, а й усіх доказів, зібраних у подальшому завдяки ним. Це покликано запобігти отриманню державою переваг від порушення прав людини та забезпечити справедливість судового розгляду.

Саме у відповідь на ці виклики допустимості електронних доказів, а також для забезпечення належності та достовірності самостійно зібраної цифрової інформації, зокрема потерпілими, розроблено низку міжнародних і національних стандартів. Одним із ключових є Протокол Берклі, створений Центром з прав людини Каліфорнійського університету. Він визначає універсальну методологію збору, аналізу та зберігання відкритої цифрової інформації, що є вкрай важливим для підвищення належності та допустимості таких доказів у судовому процесі.

Запровадження Протоколу Берклі в українську практику є важливим кроком для посилення доказової бази в кримінальних провадженнях, особливо у справах, що стосуються міжнародних злочинів, порушень прав людини та воєнних злочинів. Цей крок має вирішальне значення для потерпілих, які, як суб'єкти доказування, все частіше самостійно збирають цифрові докази з відкритих джерел, що відіграють ключову роль у таких справах. Керуючись положеннями Протоколу, потерпілий може ефективно реалізовувати своє право на збирання доказів (передбачене статтею 93 КПК) у цифровій сфері, забезпечуючи їхню відповідність процесуальним вимогам. Це стосується використання відкритих джерел (публічні реєстри, соцмережі, супутникові знімки) для збирання різноманітної інформації, що має доказове значення. Наприклад, у справах про шахрайство це можуть бути дані з публічних реєстрів про майновий стан підозрюваного або інформація із соціальних мереж, що підтверджує його злочинні наміри; у випадках воєнних злочинів – геолоковані відео та фото з відкритих джерел, що фіксують руйнування, переміщення військ або інші події; у випадках завдання шкоди довкіллю потерпілий може використовувати відкриті супутникові знімки для фіксації масштабів забруднення. Протокол надає чіткі рекомендації щодо правильного збору та фіксації таких даних (наприклад, створення скріншотів із зазначенням дати, часу та URL-адреси), що значно підвищує довіру до цих доказів з боку слідчого та суду.

Хоча Протокол Берклі є рекомендаційним документом, його важливість визнається в Україні. Про це свідчить лист-орієнтування Офісу Генерального прокурора щодо збереження цифрової інформації з відкритих джерел і розроблений алгоритм фіксації електронних доказів за цим міжнародним стандартом [19]. Для збирання та зберігання цифрових даних також може використовуватись архівація із застосуванням Національного стандарту України «Інформаційні технології. Методи захисту. Настанови для ідентифікації, збирання, здобуття та збереження цифрових доказів» [20].

Отже, впровадження Протоколу Берклі є вирішальним для дотримання міжнародних стандартів ЄСПЛ щодо допустимості цифрових доказів. Воно забезпечить збір даних у спосіб, що відповідає вимогам ЄСПЛ, запобігаючи визнанню їх недопустимими як «плодів отруєного дерева», та гарантує належність доказів відповідно до принципів справедливого судочинства.

Аналізуючи питання здійснення потерпілим кримінального процесуального доказування на стадії досудового розслідування, варто розглянути використання як доказів матеріалів іншого кримінального провадження. Потрібно зауважити, що без здійснення тимчасового доступу можливість використання матеріалів досудового розслідування в одному кримінальному провадженні як доказів в іншому КПК

не передбачено. Натомість з огляду на аналіз визначених законодавцем, зокрема в статті 93 КПК, способів та порядку збирання доказів, можна дійти висновку, що потерпілий може ініціювати проведення слідчих (розшукових) дій шляхом подання слідчому, прокурору відповідних клопотань, які розглядаються в порядку, передбаченому статтею 220 цього Кодексу. Єдиним таким способом є отримання копій цих матеріалів у порядку тимчасового доступу до речей і документів, що передбачено ст. 160 КПК. Отже, якщо слідчий, дізнавач чи прокурор у кримінальному провадженні використав докази з іншого кримінального провадження чи ознайомився з ними, склавши лише протокол огляду, без постановлення ухвали слідчого судді про тимчасовий доступ до речей і документів в порядку ст. 160 КПК, вважається, що такі докази зібрано в позапроцесуальний спосіб. Відомості, які здобуті під час зазначеної слідчої дії – огляду, визнаються недопустимими доказами, оскільки зібрані з порушеннями норм КПК.

Варто також зауважити, що відповідно до частини 3 ст. 93 КПК передбачена можливість збирання потерпілим доказів шляхом витребування й отримання від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, службових та фізичних осіб речей, копій документів, відомостей, висновків експертів, висновків ревізій, актів перевірок [6]. Проте в ст. 56 КПК серед задекларованих прав потерпілого не зазначено право на звернення останнього із запитом на інформацію в межах кримінального провадження на стадії досудового розслідування.

Також однією з перешкод для ефективної участі потерпілого в доказуванні залишається його обмежена можливість отримати висновок експерта. Хоча стаття 243 КПК нині надає право самостійно залучати експерта лише сторонам обвинувачення й захисту [6], існує певна колізія з іншими законодавчими актами. Зокрема, частина 4 статті 15 Закону України «Про судову експертизу» вже передбачає можливість проведення експертизи в кримінальному провадженні на замовлення не лише підозрюваного, обвинуваченого, засудженого, виправданого, а й потерпілого та його представника [21].

Висновки. Підсумовуючи проведений аналіз актуальних проблем доказової діяльності потерпілого в кримінальному провадженні та шляхів їх вирішення, варто зазначити таке.

Процес доведення є важливою гарантією забезпечення швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду, а отже, покликаний захистити права потерпілого.

Проведений у цій статті аналіз доказової діяльності в кримінальному процесі підкреслює важливість активної процесуальної позиції потерпілого з використанням всього спектра прав, включно із збиранням і реалізацією доказів з урахуванням вітчизняної судової практики та висновків ЄСПЛ.

З огляду на здійснене у статті дослідження актуальних проблем доказової діяльності потерпілого доцільним є інтеграція Протоколу Берклі в національне законодавство й усунення законодавчих колізій шляхом внесення відповідних нормативних коректив, а саме: доповнити частину 1 ст. 56 КПК правом потерпілого на звернення за інформацією, що стосується кримінального провадження; доповнити частину 3 ст. 93 КПК положенням про можливість збирання потерпілим та іншими сторонами цифрових доказів з відкритих джерел, дотримуючись визначених Протоколом Берклі стандартів; доповнити ст. 93 КПК положенням про використання матеріалів досудового розслідування з одного провадження як доказів в іншому через тимчасовий доступ до речей і документів за ухвалою слідчого судді; доповнити час-

тину 3 ст. 93 КПК положенням про можливість самостійного замовлення потерпілим проведення експертного дослідження в атестованих судових експертів (судово-експертних установах) на договірних засадах із метою отримання висновку експерта, який може бути визнаний доказом у порядку, передбаченому цим Кодексом, а також доповнити ч. 1 ст. 242 та ч. 1 ст. 243 КПК положенням про те, що висновок експерта також може бути отриманий за самостійним замовленням потерпілого в порядку, визначеному частиною 3 ст. 93 цього Кодексу.

Зазначені доповнення до кримінального процесуального закону покликані врегулювати та покращити правове становище потерпілого на стадії досудового розслідування в кримінальному провадженні.

З огляду на сучасні тенденції та виклики перспективним напрямом подальших наукових розвідок є продовження комплексного юридичного дослідження покращення ролі потерпілого в кримінальному процесі.

Використані джерела:

1. Гончаренко В. Г. Доказування в кримінальному провадженні : науково-практичний посібник. Київ : Прецедент, 2014. 42 с.
2. Ковальова О. В. Доказування як форма пізнання у досудовому розслідуванні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 295–298. URL: http://lsej.org.ua/5_2020/5_2020.pdf.
3. Погорєцький М. А. Сучасні концепції кримінального процесуального доказування. Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу : тези доп. міжнар. наук.-практ. конф. до 100-річчя від дня народження проф. М. В. Салтєвського (м. Харків, 8 листопада 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. С. 309–312. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/9889d882-ba05-4441-9cab-1fafcefb897> (дата звернення 11.04.2025).
4. Тлепова М. І. Проблемні питання участі потерпілого в доказуванні. *Юрист України*. 2014. № 4 (29). С. 130–135.
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення 11.04.2025).
6. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення 11.04.2025).
7. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 11.04.2025).
8. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення 11.04.2025).
9. Ухвала Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 9 лютого 2024 року у справі № 676/5176/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116875240> (дата звернення 11.04.2025).
10. Ухвала Деснянського районного суду м. Києва від 29 січня 2024 року у справі № 754/1165/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116607814> (дата звернення 11.04.2025).
11. Ухвала Шевченківського районного суду м. Києва від 10 квітня 2024 року у справі № 761/11027/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118476031> (дата звернення 11.04.2025).
12. Ухвала Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області ухвалою від 26 вересня 2024 року у справі № 676/6279/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121899818> (дата звернення 11.04.2025).
13. Ухвала Білоцерківського міськрайонного суду Київської області ухвалою від 11 вересня 2023 року у справі № 357/8770/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113514784> (дата звернення 11.04.2025).
14. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29 березня 2021 року у справі № 554/5090/16-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938> (дата звернення 11.04.2025).
15. Постанова об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 25 вересня 2023 року у справі № 208/2160/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314> (дата звернення 11.04.2025).

16. Рішення ЄСПЛ у справі «Яллох проти Німеччини» (заява № 54810/00) : рішення Європейського Суду з прав людини від 11 липня 2007 року. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-179171> (дата звернення 11.04.2025).

17. Decision of the ECtHR on the case “Schenk v. Switzerland” (application No. 10862/84) : decision of the European Court of Human Rights dated July 12, 1988. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57572> (дата звернення 11.04.2025).

18. Рішення ЄСПЛ у справі «Алахвердян проти України» (заява № 12224/09) : рішення Європейського Суду з прав людини від 16.04.2019. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e26#Text (дата звернення 11.04.2025).

19. Безпекові виклики: Ірина Венедіктова обговорила з представниками громадських організацій механізми співпраці. 16.02.2022: вебсайт. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/bezpekovi-vikliki-irina-venediktova-obgovorila-z-predstavnikami-gromadskix-organizacii-mexanizmi-spivpraci> (дата звернення 11.04.2025).

20. Судді ККС ВС обговорили проблемні питання допустимості електронних доказів під час судового розгляду. 28.10.2021: вебсайт. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1202347> (дата звернення 11.04.2025).

21. Про судову експертизу : Закон України від 25 лютого 1994 року № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення 11.04.2025).

References:

1. Honcharenko, V.H. (2014). *Dokazuvannya v kryminalnomu provadzhenni* [Proving in criminal proceedings]. Kyiv: Pretsedent [in Ukrainian].

2. Kovalova, O.V. (2020). *Dokazuvannya yak forma piznannya u dosudovomu rozsliduvanni* [Proof as a form of cognition in pre-trial investigation]. *Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal*, 5, 295–298. Retrieved from: http://lsej.org.ua/5_2020/5_2020.pdf (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

3. Pogoretsky, M.A. (2017) *Suchasni kontseptsiiy kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannya. Suchasni tendentsiiy rozvytku kryminalistyky ta kryminalnoho protsesu: tezy dop. mizhnar. nauk.-prakt. konf. do 100-richchya vid dnya narodzhennya prof. M.V. Saltevskeho* (m. Kharkiv, 8 lystopada 2017 r.) [Modern concepts of criminal procedural evidence. Modern trends in the development of forensics and criminal process: theses of the supplementary international scientific and practical conference to the 100th anniversary of the birth of prof. M.V. Saltevsky (Kharkiv, November 8, 2017)]. Retrieved from: <https://dspace.univd.edu.ua/items/9889d882-ba05-4441-9cab-1fafaecfb897> (access date 11.04.2025) Kharkiv: KhNUVS [in Ukrainian].

4. Tlepova, M.I. (2014). *Problemni pytannya uchasti poterpiloho v dokazuvanni* [Problematic issues of the victim's participation in proving]. *Yuryst Ukrayiny*, 4 (29), 130–135 [in Ukrainian].

5. *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]: *Zakon Ukrayiny vid 28 chervnia 1996 roku № 254k/96-VR* (1996). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

6. *Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod* [The Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (access date 14.02.2025) [in Ukrainian].

7. *Kryminalnyy protsesualnyy kodeks Ukrayiny* [Criminal procedure code of Ukraine]: *Zakon Ukrayiny vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI* (2012). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

8. *Pro sudoustriy i status suddiv* [About the judicial system and the status of judges]: *Zakon Ukrayiny vid 2 chervnia 2016 roku № 1402-VIII* (2016). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

9. *Ukhvala Kamyanets-Podilskoho miskrayonnogo sudu Khmelnytskoyi oblasti vid 9 lyutoho 2024 roku u spravi № 676/5176/22* [Resolution of the Kamianets-Podilskyi City District Court of Khmelnytskyi Region dated February 9, 2024 in case No. 676/5176/22]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116875240> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

10. *Ukhvala Desnyanskoho rayonnoho sudu m. Kyieva vid 29 sichnia 2024 roku u spravi № 754/1165/24* [Resolution of the Desnyanskyi District Court of Kyiv dated January 29, 2024 in case No. 754/1165/24]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116607814> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

11. Ukhvala Shevchenkivskoho rayonnoho sudu m. Kyieva vid 10 kvitnia 2024 roku u spravi № 761/11027/24 [Resolution of the Shevchenkivskyi District Court of Kyiv dated April 10, 2024 in case No. 761/11027/24]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118476031> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

12. Ukhvala Kamyanets-Podilskoho miskrayonnoho sudu Khmelnytskoyi oblasti ukhvaloyu vid 26 veresnia 2024 roku u spravi № 676/6279/24 [Resolution of the Kamianets-Podilskyi City District Court of Khmelnytskyi Region by resolution of September 26, 2024 in case No. 676/6279/24]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/121899818> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

13. Ukhvala Bilotserkivskoho miskrayonnoho sudu Kyivskoyi oblasti ukhvaloyu vid 11 veresnia 2023 roku u spravi № 357/8770/23 [Resolution of the Bila Tserkva City District Court of Kyiv Region by resolution of September 11, 2023 in case No. 357/8770/23]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113514784> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

14. Postanova obyednanoi palaty Kasatsiynoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 29 bereznia 2021 roku u spravi № 554/5090/16-k [Resolution of the joint chamber of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court of March 29, 2021 in case No. 554/5090/16-к]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96074938> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

15. Postanova obyednanoi palaty Kasatsiynoho kryminalnoho sudu Verkhovnoho Sudu vid 25 veresnia 2023 roku u spravi № 208/2160/18 [Resolution of the joint chamber of the Cassation Criminal Court of the Supreme Court of September 25, 2023 in case No. 208/2160/18]. Retrieved from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113817314> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

16. Rishennia YeSPL u spravi "Yallokh proty Nimechchyny" (zaiava № 54810/00): rishennya Yevropeyskoho Sudu z prav lyudyny vid 11 lypnia 2007 roku [Decision of the ECtHR on the case "Jalloh v. Germany" (application No. 54810/00): decision of the European Court of Human Rights dated July 11, 2007]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-179171> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

17. Rishennya YESPL u spravi "Shenk proty Shveytsariyi" (zaiava № 10862/84): rishennya Yevropeyskoho Sudu z prav lyudyny vid 12 lypnia 1988 roku [Decision of the ECtHR on the case "Schenk v. Switzerland" (application No. 10862/84): decision of the European Court of Human Rights dated July 12, 1988]. Retrieved from: <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-57572> (access date 11.04.2025) [in English].

18. Rishennya YESPL u spravi "Alakhverdyan proty Ukrayiny" (zaiava № 12224/09): rishennya Yevropeyskoho Sudu z prav lyudyny vid 16.04.2019 [Decision of the ECtHR on the case "Alakhverdyan v. Ukraine" (application No. 12224/09): decision of the European Court of Human Rights dated April 16, 2019]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e26#Text (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

19. Bezpekovi vyklyky: Iryna Venediktova obhovoryla z predstavnykamy hromadskykh orhanizatsiy mekhanizmy spivpratsi (2022). [Security challenges: Iryna Venediktova discussed cooperation mechanisms with representatives of public organizations]. website. Retrieved from: <https://gp.gov.ua/ua/posts/bezpekovi-viklyki-irina-venediktova-obgovorila-z-predstavnikami-gromadskix-organizacii-mexanizmi-spivpraci> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

20. Suddi KKS VS obhovoryly problemni pytannya dopustymosti elektronnykh dokaziv pid chas sudovoho rozhlyadu (2021). [Judges of the Supreme Court of Justice discussed problematic issues of admissibility of electronic evidence during trial]. website. Retrieved from: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1202347> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

21. Pro sudovu ekspertyzu [About the judicial system and the status of judges]: Zakon Ukrayiny vid 25 lyutoho 1994 roku № 4038-XII (1994). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (access date 11.04.2025) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редколегії 25.04.2025

Tsyra S., Postgraduate Student at the Department of Criminal Procedure and Criminology, Faculty No. 1, Donetsk State University of Internal Affairs (Kropyvnytskyi, Ukraine)

EVIDENTIARY ACTIVITIES OF THE VICTIM AT THE STAGE OF PRE-TRIAL INVESTIGATION: CURRENT ISSUES AND WAYS TO IMPROVE

The article is devoted to the study of the victim's evidentiary activities at the stage of pre-trial investigation in criminal proceedings. In the modern criminal procedure of Ukraine, which strengthens the principles of adversarialism, the active position of the victim in gathering evidence is key to the effective protection of his/her rights and establishment of the truth. Despite the legislative empowerment of the victim and the confirmation of the right to initiate actions aimed at establishing the actual circumstances of the case by court practice, in practice, the exercise of these rights often faces a number of pressing problems.

The study analyses the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine (hereinafter – the CPC), the current case law of the Supreme Court and the relevant legal positions of the European Court of Human Rights (hereinafter – the ECtHR), which form international standards. Particular attention is paid to the application of international recommendations, in particular the Berkeley Protocol, for the validation and recording of electronic and open sources of information that can be used by victims.

The identified inconsistencies and shortcomings of the current legislation that impede the full exercise of the procedural rights of the victim during the pre-trial investigation formed the basis for the formulation of specific proposals for improving criminal procedural legislation. These shortcomings are manifested in the lack of clear procedures for submitting and verifying evidence collected by the victim, insufficient access to the necessary information, and ambiguity in the interpretation of certain provisions.

The proposed amendments are intended to expand the legal possibilities of the victim in proving his/her case, guaranteeing the relevance and admissibility of the evidence collected by him/her, and to significantly increase the effectiveness of protection of his/her rights and legitimate interests in criminal proceedings. This will be achieved by improving procedural mechanisms that will allow the victim to fully form the evidence base, reduce existing obstacles and ensure effective judicial protection. Implementation of the proposals will not only strengthen the position of the victim, but will also contribute to strengthening the principles of fairness and competition in Ukrainian justice in general.

Keywords: evidentiary activity, victim, evidence, protection of rights, proof, pre-trial investigation, digital information, open sources.